

ПЕРЕДМОВА

Цей збірник Інституту геохімії навколишнього середовища присвячений сто-річчю з дня народження видатного вченого і організатора науки, лауреата Державних премій, кавалера орденів і медалей, академіка НАН України Белевцева Якова Миколайовича (1912 – 1993 рр.)

Яків Миколайович був засновником і керівником Відділення металогенії Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України. Завдяки величезному обсягу наукової та науково-організаційної роботи з невеличкого колективу відділу № 5 ним була створена юридично самостійна організація, яка налічувала дев'ять наукових відділів та п'ять наукових лабораторій. Я.М. Белевцев виховав численних докторів і кандидатів наук і сформував колектив фахівців, який займався науковими дослідженнями в таких напрямках: теорія рудоутворення та металогенія; критерії прогнозування і пошуків родовищ; моделювання геохімічних, рудоутворюючих та геоекологічних систем. Вирішення фундаментальних проблем рудоутворення та металогенії виконувалось головним чином на основі вивчення уранових та залізорудних родовищ, в меншій мірі родовищ золота та поліметалів.

Я.М. Белевцев є ініціатором розробки теорії метаморфогенного рудоутворення. Під його керівництвом сформувалась відповідна наукова школа, яка набула широкого визнання як у країні, так і за рубежом. В організаційному плані розвитку цих досліджень сприяло створення при Науковій раді по рудоутворенню Відділення геології АН СРСР Комісії по метаморфогенному рудоутворенню під головуванням Якова Миколайовича, а також проведення з 1969 по 1990 рік шести всесоюзних нарад за його ініціативою та при активній участі вчених Відділення металогенії. Результатом тридцятирічних досліджень під керівництвом Я.М. Белевцева стало видання в 1985–1986 рр. чотиритомної монографії за його редакцією «Метаморфогенное рудообразование в докембрии», в якій викладені геологічні та фізико-хімічні основи теорії, охарактеризовані формації метаморфогенних рудних родовищ, встановлені закономірності розміщення та пошукові критерії цих родовищ.

Величезний обсяг робіт був виконаний Я.М. Белевцевим по координації досліджень та розробці міжрегіональної програми за постановою Держкомітету СРСР по науці і техніці «Геолого-генетическое изучение железисто-кремнистых формаций Европейской части СССР для установления закономерностей железонакопления в докембрии, прогнозной оценки перспективных площадей и выдачи рекомендаций по очередности проведения геолого-поисковых и разведочных работ». Під керівництвом Я.М. Белевцева були проведені експедиційні роботи в ряді регіонів Європейської частини СРСР разом із співробітниками наукових і галузевих інститутів, вузів, експедицій Міністерства геології та чорної металургії. В результаті було вирішено ряд фундаментальних проблем стосовно еволюції залізонакопичення в історії Землі, наукового прогнозу залізорудної сировини на Східно-Європейській платформі, оцінки перспектив окремих регіонів. Узагальнюючі результати опубліковані у 10-томній серії монографій «Железисто-кремнистые формации докембрия Европейской части СССР», головним редактором якої був Я.М. Белевцев.

І все ж головним металом, яким Яків Миколайович займався все життя, був уран. Одразу після закінчення Великої Вітчизняної війни, коли постало гостре питання про сировину для ядерних досліджень, Яків Миколайович почав розробку наукових прогнозів і конкретні пошуки уранових родовищ. І в результаті були відкриті на Україні перші уранові родовища в докембрії Українського щита, пов'язані із залізорудними товщами. В 1951 році Яків Миколайович отримав свою першу Державну (Сталінську) премію за відкриття та розвідку Жовторічинського уранового родовища.

Подальші дослідження металогенії урану та загальної металогенії проводились Я.М. Белевцевим вже в складі Академії наук України разом із створеним ним колективом Відділу № 5 (в подальшому – Відділення металогенії) на протязі всього часу існування відділення. Були отримані важливі результати як в теоретичному, так і в практичному плані, створені металогенічні та прогнозні карти, розроблені моделі уранових родовищ нових генетичних типів та наукові критерії пошуків цих родовищ. За розробку теоретичних

основ металогенії докембрія та складання прогнозних і металогенічних карт докембрія України і Молдови Я.М. Белевцев був нагороджений другою Державною премією. Під редакцією Я.М. Белевцева видано дві фундаментальні монографії стосовно генетичних типів та закономірностей розміщення уранових родовищ України.

Яків Миколайович приймав участь у багатьох міжнародних геологічних конгресах і був широко відомий серед геологів як нашої країни, так і за її межами. Він проводив величезну науково-організаційну роботу, був головою спецради по захисту докторських дисертацій, мав багато учнів і послідовників, залишив після себе сотні наукових праць, створив металогенічну школу. Як першовідкривач родовищ корисних копалин, видатний вчений і організатор науки, був нагороджений Державними та іменними преміями, орденами і медалями.

Пам'ять про Якова Миколайовича Белевцева дбайливо зберігається його учнями, колегами, друзями, послідовниками.

Редакційна колегія

Яков Николаевич Белевцев
(1912 – 1993)